

Alt Sosyoekonomik Bağlamda Ailelerin Sundukları Ev Erken Okuryazarlık Deneyimlerinin Betimlenmesi*

Dilara HARMANDAR ERGÜL**
Arzu ARIKAN***

Öz

Her çocuk ev ortamında farklı deneyimler yaşamakta ve erken okuryazarlık becerilerini aynı oranda geliştirme imkânı bulamamaktadır. Bu çalışmada da özellikle dezavantajlı koşullarda yaşayan çocukların sorunlarından hareketle alt sosyoekonomik katmandan ailelerin çocuklarına sundukları ev erken okuryazarlık deneyimlerinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada, ilk yazarın yüksek lisans tezi kapsamında elde ettiği veri setinden faydalanılmıştır. Çalışmanın katılımcılarını 5-6 yaş çocuğu olan 286 ebeveyn oluşturmuştur. Araştırma verileri Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu ile toplanmıştır. Veri analizinde t-testi, Mann-Whitney U testi ve ANOVA testlerine başvurulmuştur. Bulgular alt sosyoekonomik katmanda çocuklarına zengin deneyim sunan ailelerin sayıca sınırlı kaldığını, sesbilgisel ve yazı farkındalığı boyutunda orta düzeyde; okuma, yazma ve birlikte kitap okuma boyutlarında yetersiz deneyim sunduklarını göstermiştir. Ebeveynlerin eğitim düzeyleri ve çocukların okul öncesi eğitim süreleri arttıkça ailelerin okuma ve birlikte kitap okuma boyutlarında sundukları deneyimler artmıştır. Yazma deneyimleri kız çocuğu olan ailelerin lehine, sesbilgisel/yazı farkındalığı ise okul öncesi eğitim süresine göre farklılaşmıştır. **Anahtar Kelimeler:** Erken okuryazarlık becerileri, okul öncesi eğitim, dezavantajlı gruplar, risk altındaki çocuklar, aile-çocuk etkileşimi

Exploring Home Early Literacy Practices among Families from Low Socioeconomic Backgrounds

Abstract

Each child has different home early literacy experiences and does not have the opportunity to develop early literacy skills at the same rate. This study aims to explore the home early literacy experiences offered by families from lower socioeconomic stratum to their children, especially based on the problems of children living under disadvantaged conditions. The study used the data set collected as part of the first author's master's thesis. The participants consisted of 286 parents of 5-6-year-old children. Data collection instruments were the Home Early Literacy Environment Scale and the Demographic Information Form. Data analysis included t-test, Mann-Whitney U test, and ANOVA. The findings indicated that the number of families from lower socioeconomic stratum offering rich experiences were limited. Parents offered moderate experiences in the phonological/letter awareness dimension and insufficient experiences in the reading, writing, and shared book reading dimensions to their children. As the educational levels of the parents and children's duration of preschool education increased, the experiences in the reading and shared book reading dimensions also increased. Writing experiences favored families with daughters, while phonological/letter awareness varied according to children's duration of preschool education.

* Bu çalışma ilk yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Öğr. Gör., Pamukkale Üniversitesi, Kale Meslek Yüksekokulu, Çocuk Gelişimi Bölümü, Denizli, dharmandar@pau.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0002-0865-5090

*** Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Eskişehir, arzuarikan@anadolu.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0002-4602-8901

Keywords: Early literacy skills, preschool education, disadvantaged groups, children at risk, family-child interaction

Giriş

Okuryazarlık becerilerinin nasıl geliştiğine yönelik anlayış zaman içinde değişerek bu becerilerin temellerinin erken yaşlardan itibaren “yeşeren okuryazarlık” ve “erken okuryazarlık” gibi becerilerle atılabildiği anlaşılmıştır. Yapılan çalışmalara bakıldığında da okuryazarlık kavramının, okul çağına gelmiş olan çocukların yeterli olgunluğa eriştikten sonra edindikleri bir beceri olmaktan çıkarak doğumdan itibaren gelişen ve dil becerilerinin devamı niteliğindeki beceriler olarak tanımlandığı görülmektedir (Whitehurst ve Lonigan, 1998). Bu çerçevede ilişkili bir kavram olan erken okuryazarlık becerileri de çocuk için dinleme, konuşma, sözcük bilgisi, yazma, ses bilimsel ve yazı farkındalığı gibi temel becerilerle bebeklikten itibaren gelişmektedir (Bee ve Boyd, 2009; Weigel, Martin ve Lowman, 2017). Bu süreçte çocuğun çevresi son derece önemli olup özellikle ev ortamında sunulan erken okuryazarlık deneyimleri, çocukların ilerleyen yıllardaki akademik başarılarında önemlidir. Ev okuryazarlık ortamı şeklinde adlandırılan bu deneyimler, “çocuklara sağlanan çeşitli kaynak ve fırsatlar ile bu fırsatların sağlanmasında belirleyici olan ebeveyn beceri, yetenek ve eğilimleri” olarak da tanımlanmaktadır (Burgess, Hecht ve Lonigan, 2002, s. 413).

Her çocuk ev ortamında farklı deneyimler yaşamakta ve erken okuryazarlık becerilerini aynı oranda geliştirme imkânı bulamamaktadır. Ebeveyn-çocuk okuma etkinliklerinin demografik özelliklerden bağımsız olarak erken okuryazarlık becerilerinde belirleyici olduğuna işaret eden çalışmalar olsa da (Bracken ve Fischel, 2008) sosyoekonomik açıdan dezavantajlı koşullarda yaşayan çocukların erken okuryazarlık becerileri açısından risk altında olduğu çeşitli araştırmalar tarafından vurgulanmıştır (Gengeç, Güldenoğlu ve Kargin, 2023; Lee ve Otaiba, 2015; Neumann, 2016; Ünal, 2021; Yılmaz Hiğde, Baştuğ ve Cihan, 2020). Örneğin, dezavantajlı koşullarda yetişen çocukların yazı farkındalığı becerilerinin daha yüksek sosyoekonomik katmanlardaki çocuklara göre zayıf olduğu bilinmektedir (Aram ve Levin, 2001). Bu durum, çocukları okul yaşamlarının en başından itibaren zorlayarak farklı sosyoekonomik gruplar arasında öğrenme ve gelişim açısından gözlenebilecek farklara zemin hazırlamaktadır. Çocuklar arasında bu farkların oluşmasındaki temel etmenlerden biri sosyoekonomik açıdan dezavantajlı koşullardaki çocuklara yeterince erken okuryazarlık deneyimi sunulmamasıdır (Coşkun, 2023; Ergül, Sarıca, Akoğlu ve Karaman, 2017; Özbek Ayaz, 2015). Örneğin; erken okuryazarlık becerilerinin desteklenmesinde önemli bir deneyim olan kitap okuma uygulamalarında ailelerin sosyoekonomik durumuna göre farklar olduğu vurgulanmaktadır. Üst gelir gruplarındaki aileler; çocuklarına daha çok kitap okumakta (Özbek Ayaz, 2015) ve okuma sırasındaki etkileşimlerinin niteliği de daha yüksek olmaktadır (Işıkoğlu Erdoğan, 2016). Alt gelir gruplarından aileler ise çocuklarına kitaplar, mesajlar ya da notlar gibi yazılı materyallerle etkileşime girme fırsatlarını daha az sunmaktadır (Özbek Ayaz, 2015). Bazı çalışmalarda da özellikle dezavantajlı koşullarda yaşayan veya risk altındaki çocukların erken okuryazarlık becerilerini destekleyecek müdahale stratejilerine başvurulduğu gözlenmiştir (Gölcük, Okur ve Kazak-Berument, 2015; İşlek, 2021). Ulusal alanyazında dezavantajlı koşullarda yaşayan çocukların çeşitli deneyimlerine yönelik ilgi son yıllarda artmaya başlamış olsa da (Arıkan, 2020; Gölcük, Okur ve Kazak-Berument, 2015; Harmandar Ergül, 2022; İşlek, 2021; Ünal, 2021) erken okuryazarlık becerileri özelinde bu grubun deneyimlerinin daha fazla araştırılmasına ihtiyaç olduğu ifade edilebilir. Diğer taraftan sosyoekonomik koşulların bireyler üzerindeki belirleyiciliğinden hareket edilerek araştırmalarda daha çok olumsuz deneyimlerin vurgulanması da önemli bir sorundur. Oysaki sınırlı koşullara rağmen gerek ailelerin çocuklarına sunabildikleri gerekse çocukların becerileri açısından yetkinliklerin ve zenginliklerin vurgulanmasına daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece alt sosyoekonomik katmandan ailelerin çocuklarına ev ortamında sunabildikleri de “fark edilerek” bu katmandan çocuklar ve aileleri araştırmalarda daha “görünür” kılınabilir (Arıkan, 2022). Bu kapsamda çocukların ev ortamlarındaki erken okuryazarlık deneyimlerinin özellikle alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin bakış açısından anlaşılmasının önemli olduğu vurgulanabilir. Bu yönelim bilimsel araştırmalarda da “fark edilmeyen çocuklar” açısından sosyal adaletin tesisine hizmet edecek bir adım olacaktır.

Son olarak pek çok araştırmada sosyoekonomik katman ve dezavantajlı koşulların belirlenmesinde yoksul mahallelerden katılımcı seçimi veya gelir durumunun sorulması gibi tekil ölçütlere başvurulduğu gözlenmektedir. Oysaki sosyoekonomik katman farklı değişkenleri içeren karmaşık bir kavram olup yaşanan yer ve gelir durumu gibi değişkenlerden daha fazlasını ifade etmektedir. Sosyoekonomik durumun tek bir değişkenle tanımlanması araştırma sonuçlarını sınırlama potansiyeli taşımaktadır. Başka bir ifadeyle alt gelir gruplarında olmalarına rağmen ebeveynlerin eğitim durumu ve mesleği gibi özellikleri de ev ortamında sunulan erken okuryazarlık deneyimlerinde farkları beraberinde getirmektedir (Burriss, Phillips ve Lonigan, 2019; Mendive, Lara, Aldoney, Perez ve Pezoa, 2020; Mendive, Lissi, Bakeman ve Reyes, 2017; Storch ve Whitehurst, 2001). Dolayısıyla dezavantajlı koşullarda yaşayan ailelerin çocuklarına sundukları erken okuryazarlık deneyimlerinin daha iyi betimlenebilmesi için sosyoekonomik katmanın da farklı değişkenleri içerecek şekilde daha kapsamlı tanımlanmasına ihtiyaç vardır. Bu çalışmada da sosyoekonomik katman belirlenirken ailelerin tatil çıkma sıklığı, annenin çalışma durumu, çocuğun okulunun bulunduğu mahallenin sosyoekonomik özellikleri gibi farklı değişkenler kullanılmış ve ailelerin çocuklarına sundukları ev erken okuryazarlık deneyimleri çok yönlü bir bakış açısıyla betimlenmiştir.

Bu amaç doğrultusunda şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

- Alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına sundukları ev erken okuryazarlık deneyimleri nasıldır?
- Alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına sundukları ev erken okuryazarlık deneyimleri demografik özelliklere göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nicel tarama deseninde yürütülmüş bir yüksek lisans tez araştırmasına dayalı olarak hazırlanmıştır (Harmandar, 2019). Tarama araştırmaları, evrendeki tutum, görüş ve eğilimleri betimlemek için evrenden seçilen bir örnekleme yapılan araştırmalardır (Creswell, 2016). Bu çalışma da alt sosyoekonomik katmandan ailelerin okul öncesi eğitime devam eden çocuklarına ev ortamında sundukları erken okuryazarlık deneyimlerini betimlemektedir.

Örneklem

Çalışmanın üretildiği yüksek lisans araştırmasının evrenini İç Anadolu bölgesindeki bir ilin merkez ilçesindeki okul öncesi eğitim kurumlarına kayıtlı 5-6 yaşlarındaki 2496 çocuğun ebeveyni oluşturmuştur. Katılımcılar küme ve kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemleri (Miles ve Huberman, 1994; Neuman, 2006) ile belirlenmiş 640 ebeveynden oluşmakla birlikte bu çalışmada alt sosyoekonomik katmandaki 286 ebeveynden elde edilen veriden faydalanılmıştır. Bu çalışmada örnekleme oluşturan katılımcıların bir kesiti olan alt sosyoekonomik katmandan 286 ebeveyne odaklanıldığı için çalışma grubu ifadesi kullanılmıştır.

Çalışma kapsamında sosyoekonomik katman belirlenirken alanyazından yola çıkılarak sosyoekonomik düzeyle ilişkili olduğu düşünülen; çocukların devam ettiği okul türü ve okulun bulunduğu yerleşim yerinin niteliği, ebeveynlerin eğitim, gelir ve meslekleri, annenin çalışma durumu ve tatil yapma sıklığı gibi değişkenler kullanılarak kümeleme analizine başvurulmuştur. Bu süreçte ebeveyn meslekleri dışındaki değişkenlerde demografik bilgi formundaki yanıtlar olduğu gibi kullanılarak kodlanmıştır. Ebeveyn meslekleri ise çalışma durumu ve sosyoekonomik katmana ilişkin araştırmalardan yola çıkılarak anne ve babanın çalışma durumuna göre ikili kodlanmıştır. Örneğin; anne ve babanın ikisi de çalışmıyorsa "0", anne ev hanımıyken baba herhangi bir işte çalışıyorsa "1", anne profesyonellik gerektiren öğretmenlik, mühendislik gibi bir mesleğe sahipken baba çalışmıyorsa "2" ve her iki ebeveynde aktif olarak çalışıyorsa "3" gibi kodlar atanmıştır. Bu dokuz değişkene SPSS programı ile kümeleme analizi yapılarak kendi içinde benzer özellikler sergileyen ve birbirinden ayrılan üç küme oluşturulmuştur. Buna göre; çocuğu devlet okulunda eğitim gören, annelerin çalışmadığı, düşük gelir ve eğitim düzeyindeki, yurt dışı tatiline neredeyse hiç çıkmazken şehir dışındaki tatil sayısı da sınırlı olan, ebeveynlerin çalışmadığı ya da profesyonellik gerektirmeyen kasiyerlik, satış temsilciliği gibi mesleklerde istihdam edilmiş olan aileler büyük oranda alt sosyoekonomik katmanda yer almıştır. Alt,

orta ve üst sosyoekonomik katman olarak adlandırılan üç kümenin demografik özellikler açısından dağılımı Ek-1’de sunulmuştur.

Çalışma grubunu oluşturan ebeveynlerin bilgi verdikleri çocuklarının demografik özellikleri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1.

Çocukların Demografik Özellikleri

Değişkenler		N	%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	131	46,1
	Erkek	153	53,9
Devam Ettiği Kurum Tipi	Anaokulu	93	32,5
	Anasınıfı	193	67,5
Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi	0	62	22,4
	1 sene	86	31,0
	2 sene ve üstü	129	46,6
Dijital Teknolojilerle İlgilenme Süresi	0-30 dakika	85	29,7
	31-60 dakika	55	19,2
	1-2 saat arası	101	35,3
	2+ saat	45	15,7
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	62	21,7
	1 kardeş	159	55,6
	2+ kardeş	65	22,7
Anne Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	110	38,9
	Lise	124	43,8
	Üniversite ve üstü	49	17,3
Baba Eğitim Durumu	Ortaokul ve altı	85	29,9
	Lise	137	48,2
	Üniversite ve üstü	62	21,8
Toplam		286	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların %46’sının kız ve %54’ünün ise erkek çocuğu bulunmaktadır. Katılımcıların yarıdan fazlası çocuklarının (%67,5) anasınıfına devam ettiğini bildirmişlerdir. Okul öncesi eğitim alma süresine göre ise çocuğu iki sene ve üstünde eğitim görenler %47 ile çoğunluktadır. Çocukların bilgisayar, telefon, tablet gibi dijital teknolojilerle ilgilenme süreleri farklılaşmakla birlikte günde 1-2 saat arası bu teknolojilerle ilgilenenlerin diğer sürelerle göre daha yaygın olduğu görülmektedir (%35). Çocukların bir kısmı evde tek çocuk olmakla birlikte (%22) büyük kısmının bir (%55) veya daha fazla (%23) kardeşi vardır. Son olarak hem anne (%44) hem de babalarda (%48) lise mezunu olanlar çoğunluktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışma kapsamında veriler Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Ölçeği (EVOK) ve Demografik Bilgi Formu ile elde edilmiş olup ebeveynler bu ölçme araçlarında çocukları hakkında bilgi vermişlerdir.

Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Ölçeği

Araştırma kapsamında çocuklara ev ortamında sunulan erken okuryazarlık deneyimlerini ölçmek amacıyla Sarıca ve diğerleri (2014) tarafından geliştirilen EVOK kullanılmıştır. Çocukların ebeveynlerinin veya birincil bakım verenlerinin doldurduğu bu ölçek 23 madde ve dört boyuttan oluşmaktadır; 1) Okuma (8 madde), 2) Yazma (5 madde), 3) Sesbilgisel ve yazı farkındalığı (6 madde) ve 4) Birlikte kitap okuma (4 madde). Okuma boyutunda ebeveyn ve çocukların okuma davranışlarına ilişkin “Çocuğunuza ne sıklıkla bir şeyler okursunuz?”, yazma boyutunda yazma/çizme etkinlikleriyle ilgili “Çocuğunuz ne sıklıkla bir şeyler çizer?”, sesbilgisel ve yazı farkındalığı boyutunda çocuğun

farkındalığına yönelik “Çocuğunuzla ne sıklıkla uyaklı kelime oyunları oynarsınız?” ve birlikte kitap okuma boyutunda ise çocuk ve ebeveyninin birlikte okuma etkinliklerindeki çocuk davranışlarına ilişkin “Çocuğunuza kitap okurken, çocuğunuz ne sıklıkla öyküdeki kelimeleri veya satırları tamamlar?” gibi sorular bulunmaktadır. Ölçekte iki madde ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 23 ile 114 arasında değişmektedir. Çocuklara evde sunulan deneyimler, Sarıca ve diğerleri (2014) tarafından belirlenen norm değerlere göre her bir boyut için “yetersiz”, “orta düzey” ve “zengin” olarak değerlendirilmektedir. Açıklanan toplam varyans oranı %54,81 olup ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlık katsayıları 0,70 ile 0,84 arasında değişmektedir (Sarıca ve diğ., 2014). Bu çalışmada da dört faktörlü yapının toplam varyansın %51,20’sini açıkladığı ve her bir boyutun iç tutarlık katsayılarının; $\alpha_{Okuma}=0,76$; $\alpha_{Yazma}=0,78$; $\alpha_{Sesbilgisel\ ve\ Yazı\ Farkındalığı}=0,68$ ve $\alpha_{Birlikte\ Kitap\ Okuma}=0,80$ olduğu görülmüştür.

Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formunda sosyoekonomik katmanın belirlenmesinde kullanılan değişkenler (Ek-1) ile alanyazından yola çıkılarak ev ortamındaki erken okuryazarlık deneyimleri ile ilişkili olduğu görülen cinsiyet, kurum tipi, okul öncesi eğitim süresi, dijital teknolojilerle ilgilenme süresi, kardeş sayısı ile ebeveynlerin eğitim durumları gibi sorulara yer verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma için öncelikle Üniversite Etik Kurulu ve Millî Eğitim Bakanlığında izin alınmış daha sonra ise katılımcılara ulaşılmıştır. Bunun için araştırmacı, örnekleme dâhil edilen toplam 24 okula giderek okul müdürü ve öğretmenlere araştırma hakkında bilgi vermiştir. Ardından öğretmenlere sınıflarındaki ebeveynlere ulaştırması için soru kitapçıkları, gönüllü katılım formları, bilgi formları ve ebeveynlerin doldurdıkları soru formlarını kapalı olarak öğretmene teslim edebilecekleri zarflar verilmiştir. Bilgilendirme sürecinde ebeveynlerden okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarını düşünerek soru formlarını doldurmaları istenmiştir. Cevap vermeleri için yaklaşık iki hafta süre tanınan ebeveynlerden çalışmaya gönüllü katılanlar, doldurdıkları soru kitapçıklarını ve imzaladıkları gönüllü katılım formlarını ayrı ayrı kapalı zarflar içinde öğretmenlere ulaştırmıştır. Araştırmacı kapalı zarfları öğretmenlerden teslim almıştır. Katılımcılara yapılan hatırlatmalarla birlikte veri toplama süreci toplam yedi haftada tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analizinde IBM SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Öncelikle normal dağılımı incelemek için çarpıklık ve basıklık katsayıları kontrol edilmiştir. Tüm değişkenler için çarpıklık ve basıklık katsayılarının -1,5 ile +1,5 aralığında olduğu, başka bir ifadeyle, verilerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2015). Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Ölçeğinden alınan puanların çocuğun cinsiyeti ve dijital teknolojilerle ilgilenme süresi değişkenlerine göre incelenmesinde t testi kullanılmıştır. Ölçekten alınan puanlar çocuğun devam ettiği kurum tipine göre normal dağılım göstermesine rağmen anaokuluna (n:93) ve ilkökul bünyesindeki anasınıfına (n:193) devam eden çocuk sayıları birbirinden çok farklı olduğu için bu değişkene göre yapılan analizde Mann-Whitney U testine başvurulmuştur. Ev Erken Okuryazarlık Ortamı ölçeği puanlarının çocuğun okul öncesi eğitim alma süresi, kardeş sayısı ve ebeveynlerinin eğitim durumlarına göre incelenmesinde ise ANOVA testi kullanılmıştır. Varyansların homojenliği sağlandığı ancak grupların büyüklüğü eşit olmadığı için anlamlı çıkan sonuçların hangi gruplar arasında olduğunu belirlemede Gabriel Post Hoc testine başvurulmuştur (Field, 2013). Son olarak araştırmacı tarafından hesaplanan etki büyüklükleri ile açıklanan varyans oranları belirlenerek Cohen kriterlerine göre yorumlanmıştır (Cohen, 1988; akt. Pallant, 2016). Başka bir ifadeyle istatistiksel olarak anlamlı çıkan sonuçların pratikteki anlamlılıkları ortaya konmuştur.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Kurul adı= Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu
 Karar tarihi= 15/05/2018
 Belge sayı numarası= 54380210-050.99

Bulgular

Bu bölümde ilk olarak alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin Ev Erken Okuryazarlık Ortamı ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar verilerek çocuklarına sundukları deneyimlerin düzeyi değerlendirilmiştir. Ardından bu deneyimlerin çeşitli demografik özelliklere göre farklılaşma durumlarına ilişkin bulgular sıralanmıştır. Tablo 2, Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Ölçeğinin her bir boyutu için elde edilen ortalama puanları ve norm değerlere göre sunulan deneyim düzeylerinin dağılımını göstermektedir.

Tablo 2.

Katılımcıların Çocuklarına Sundukları Ev Erken Okuryazarlık Deneyimlerinin Düzeyi

Boyut	N	Min	Max	$\bar{X}$	SS	Deneyimlerin Düzeyi					
						Yetersiz*		Orta**		Zengin***	
						N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$	N	$\bar{X}$
Okuma	286	8,00	36,00	20,81	5,41	156	16,80	115	24,75	15	32,47
Yazma	286	6,00	25,00	12,41	4,70	149	8,88	127	15,61	10	24,50
Sesbilgisel/Yazı	286	6,00	30,00	13,94	4,45	63	8,95	205	14,55	18	24,56
Kitap	286	4,00	20,00	10,69	4,03	165	7,74	100	13,78	21	19,29

*Yetersiz: Okuma:20,90 ve altı; Yazma: 11,23 ve altı; Sesbilgisel/Yazı:10,95 ve altı; Kitap:10,98 ve altı.

**Orta düzey: Okuma: 20,91-30,23; Yazma:11,24-22,04; Sesbilgisel/Yazı:10,96-21,08; Kitap:10,99-17,77.

***Zengin: Okuma: 30,24 ve üstü; Yazma:22,05 ve üstü; Sesbilgisel/Yazı:21,09 ve üstü; Kitap:17,78 ve üstü.

Tablo 2’de görüldüğü gibi ev ortamında sunulan erken okuryazarlık deneyimleri açısından alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çoğunluğu çocuklarına okuma, yazma ve birlikte kitap okuma boyutunda “yetersiz” deneyimler sunarken sesbilgisel ve yazı farkındalığına ilişkin ise “orta” düzeyde deneyimler sunanlar çoğunluktadır. Ayrıca ev ortamında tüm boyutlar açısından “zengin” erken okuryazarlık deneyimleri sunan ailelerin sayısı azınlıktadır. Buradan hareketle alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin ev ortamında çocuklarının erken okuryazarlık becerilerini destekleyebilmeleri için çok yönlü desteğe ihtiyaçları olduğu ifade edilebilir. Ev ortamında sesbilgisel ve yazı farkındalığı boyutu açısından orta düzeyde deneyimler sunulması ise çocukların okul öncesi eğitim alma süresi ile ilgili olup ailelerin eğitime etkin katılımına işaret edebilir.

Çocuğun Cinsiyeti

Alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına sundukları ev erken okuryazarlık deneyimleri ile çocuklarının cinsiyetine ilişkin t testi sonuçları Tablo 3’te gösterilmektedir.

Tablo 3.

Çocuğun Cinsiyetine Göre Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Puanları t-Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p	η^2
Okuma	Kız	131	21,38	5,62	282	1,62	0,107	
	Erkek	153	20,34	5,23				
Yazma	Kız	131	13,69	4,73	282	4,51	0,000*	0,031
	Erkek	153	11,26	4,33				
Sesbilgisel/Yazı	Kız	131	14,38	4,84	282	1,50	0,136	
	Erkek	153	13,59	4,09				
Kitap	Kız	131	11,73	4,11	282	4,19	0,000*	0,029
	Erkek	153	9,78	3,72				

*p<0,05

Alt Sosyoekonomik Bağlamda Ailelerin Sundukları Ev Erken Okuryazarlık Deneyimlerinin Betimlenmesi

Tablo 3, ailelerin evde çocuklara sundukları yazma ve birlikte kitap okumaya ilişkin erken okuryazarlık deneyimlerinde cinsiyete göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Kızı olan aileler çocuklarına ($\bar{X}=13,69$), erkek çocukları olanlara ($\bar{X}=11,26$) göre daha fazla yazma deneyimi sunmaktadır, $t(282)=4,51$, $p<0,05$. Birlikte kitap okuma deneyimlerini kız çocuğu olan aileler ($\bar{X}=11,73$), erkek çocukları olan ailelere göre ($\bar{X}=9,78$) daha fazla sağlamaktadır, $t(282)=4,19$, $p<0,05$. Etki büyüklüklerine bakıldığında ise açıklanan varyansların düşük (%3) olduğu görülmektedir. Sonuç olarak pratikte az bir farkla erkek çocuklara kıyasla kızlara yazma ve birlikte kitap okuma deneyimlerinin daha çok sunulduğu söylenebilir.

Kurum Tipi

Alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına sundukları ev erken okuryazarlık deneyimleri ile çocuğun devam ettiği kurum tipine ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 4'te gösterilmektedir.

Tablo 4.

Kurum Tipine Göre Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Puanları Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Kurum Tipi	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	Z	p	r
Okuma	Anaokulu	93	165,03	15347,50	6972,50	-3,061	0,002*	0,18
	Anasınıfı	193	133,13	25693,50				
Yazma	Anaokulu	93	148,23	13785,00	8535,00	-0,673	0,501	
	Anasınıfı	193	141,22	27256,00				
Sesbilgisel/Yazı	Anaokulu	93	144,87	13472,50	8847,50	-0,194	0,846	
	Anasınıfı	193	142,84	27568,50				
Kitap	Anaokulu	93	153,13	14241,00	8079,00	-1,375	0,169	
	Anasınıfı	193	138,86	26800,00				

* $p<0,05$

Tablo 4'te görüldüğü gibi çocukların anaokuluna veya anasınıfına devam etme durumlarına göre ailelerinin ev ortamında sundukları erken okuryazarlık becerilerinden okuma deneyimlerinde anlamlı fark bulunmuştur, $U=6972,50$, $z=-3,06$, $p=0,00$, $r=0,18$. Başka bir anlatımla, çocukları anaokuluna giden aileler; çocukları ilkökul bünyesindeki anasınıflarına giden ailelere göre, çocuklarına ev ortamında okumaya ilişkin daha fazla deneyim sunmaktadır. Etki büyüklüğünün ise küçük olduğu görülmektedir ($r=0,18$).

Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi

Alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına sundukları ev erken okuryazarlık deneyimleri ile çocukların daha önce okul öncesi eğitim alma süresine ilişkin ANOVA testi sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5.

Okul Öncesi Eğitim Alma Süresine Göre Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Puanları ANOVA sonuçları

Boyut	Eğitim Süresi	N	$\bar{X}$	SS	F	p	η^2	Gabriel
Okuma	Eğitim almamış	62	19,00	5,17	7,462	0,001*	0,052	1-3
	1 sene eğitim	86	20,26	5,35				
	2+ sene eğitim	129	22,02	5,33				
	Toplam	277	20,80	5,42				
Yazma	Eğitim almamış	62	12,00	4,76	3,345	0,073		
	1 sene eğitim	86	11,53	4,51				
	2+ sene eğitim	129	13,13	4,64				
	Toplam	277	12,38	4,67				

Sesbilgisel/Yazı	Eğitim almamış	62	13,68	4,49	6,783	0,001*	0,047	2-3
	1 sene eğitim	86	12,68	3,89				
	2+ sene eğitim	129	14,89	4,60				
	Toplam	277	13,93	4,46				
Kitap	Eğitim almamış	62	9,50	3,97	13,261	0,000*	0,088	1-3
	1 sene eğitim	86	9,69	3,64				2-3
	2+ sene eğitim	129	12,01	3,98				
	Toplam	277	10,73	4,04				

*p<0,05

Tablo 5. incelendiğinde ailelerin çocuklarına sunduğu erken okuryazarlık deneyimlerinden okuma [F(2, 274)=7,46], sesbilgisel ve yazı farkındalığı [F(2, 274)=6,78] ve birlikte kitap okuma [F(2, 274)=13,26] boyutlarının çocuğun okul öncesi eğitim alma süresine göre farklılaştığı görülmektedir. Bu anlamlı sonuçların açıkladıkları varyanslar ise okuma alt boyutunda %5, sesbilgisel ve yazı farkındalığı alt boyutunda %4 ve birlikte kitap okuma alt boyutunda ise %8'dir. Gabriel Post Hoc testi sonucunda; çocukları iki sene ve üstü eğitim almış olan ailelerin çocuklarına, çocukları daha önce okul öncesi eğitim almayan ailelere göre daha fazla okuma deneyimi sundukları görülmüştür. Çocukları iki sene ve üstü eğitim alan ailelerin sundukları sesbilgisel ve yazı farkındalığı deneyimleri çocukları bir sene eğitim alan ailelerinkinden daha fazladır. Son olarak çocukları iki sene ve üstü okul öncesi eğitim almış olan ailelerin çocuklarına sundukları birlikte kitap okuma deneyimleri de çocukları iki seneden daha kısa eğitim almış ailelerinkinden daha fazladır.

Dijital Teknolojilerle İlgilenme Süresi

Alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklara evde sundukları erken okuryazarlık deneyimleri ile çocuğun dijital teknolojilerle ilgilenme süresine ilişkin analiz aşamasında cevap kategorilerinden "0-30 dakika" ile "31-60 dakika" ve "1-2 saat arası" ile "2 saat ve üzeri" kategorileri birleştirilmiştir. İlgili t testi sonuçları Tablo 6'da gösterilmektedir.

Tablo 6.

Dijital Teknolojilerle İlgilenme Süresine Göre Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Puanları t-Testi Sonuçları

Boyut	İlgilenme Süresi	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p	η^2
Okuma	1 saate kadar	140	21,86	5,54	284	3,24	0,001*	0,038
	1 saat ve üstü	146	19,82	5,11				
Yazma	1 saate kadar	140	12,68	4,89	284	0,94	0,350	
	1 saat ve üstü	146	12,16	4,53				
Sesbilgisel/Yazı	1 saate kadar	140	13,98	3,89	284	0,13	0,898	
	1 saat ve üstü	146	13,91	4,94				
Kitap	1 saate kadar	140	10,61	4,00	284	0,38	0,706	
	1 saat ve üstü	146	10,79	4,07				

*p<0,05

Tablo 6 ailelerin ev ortamında sundukları okuma deneyimlerinde çocuğun dijital teknolojilerle ilgilenme süresine göre anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Çocukları günde bir saate kadar teknolojik araçlarla ilgilenen aileler ($\bar{X}$ =21,86), çocukları bir saatin üstünde ilgilenenlere ($\bar{X}$ =19,82) göre çocuklarına okuma deneyimlerini daha fazla sunmaktadır (t(284)=0,94, p<0,05). Etki büyüklüğüne bakıldığında, açıklanan varyansın %4 civarında olduğu görüldüğünden pratikte az bir farkla okuma deneyimlerinin farklılaştığı söylenebilmektedir.

Kardeş Sayısı

Alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına ev ortamında sundukları erken okuryazarlık deneyimleri ile çocukların sahip olduğu kardeş sayısına ilişkin ANOVA testi sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7.

Kardeş Sayısına Göre Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Puanları ANOVA Sonuçları

Boyut	Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	SS	F	p	η^2	Gabriel
Okuma	Tek çocuk	62	21,56	5,56	5,352	0,005*	0,036	1-3
	1 kardeş	159	21,29	5,45				2-3
	2+ kardeş	65	18,92	4,78				
	Toplam	286	20,81	5,41				
Yazma	Tek çocuk	62	13,55	5,15	2,601	0,076		
	1 kardeş	159	12,25	4,50				
	2+ kardeş	65	11,74	4,65				
	Toplam	286	12,41	4,71				
Sesbilgisel/Yazı	Tek çocuk	62	14,66	4,58	2,872	0,058		
	1 kardeş	159	14,11	4,31				
	2+ kardeş	65	12,86	4,55				
	Toplam	286	13,94	4,45				
Kitap	Tek çocuk	62	11,44	4,10	2,263	0,106		
	1 kardeş	159	10,73	3,96				
	2+ kardeş	65	9,92	4,05				
	Toplam	286	10,70	4,03				

*p<0,05

Tablo 7 incelendiğinde ailelerin çocuklara sundukları okuma deneyimlerinde çocukların kardeş sayısına göre anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir [F(2,283)=5,35]. Bu anlamlı sonucun açıkladığı varyans ise %3'tür. Gabriel Post Hoc testi sonucunda; iki ve daha çok kardeşi olan çocukların ailelerinin sunduğu okuma deneyimlerinin, tek çocuklardan ve bir kardeşi olanlardan anlamlı derecede düşük olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle çocuk sayısı ikinin üstünde olan ailelerin, çocuklarına sundukları okumayla ilgili erken okuryazarlık deneyimleri diğer gruplara oranla daha azdır.

Anne Eğitim Durumu

Alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklara ev ortamında sundukları erken okuryazarlık deneyimleri ile annenin eğitim durumuna ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8.

Anne Eğitim Duruma Göre Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Puanları ANOVA Sonuçları

Boyut	Eğitim	N	$\bar{X}$	SS	F	p	η^2	Gabriel
Okuma	Ortaokul ve altı	110	18,10	4,57	37,694	0,000*	0,212	1-2
	Lise	124	21,55	4,74				2-3
	Üniversite ve üstü	49	25,08	5,65				
	Toplam	283	20,82	5,44				
Yazma	Ortaokul ve altı	110	11,86	4,19	1,065	0,346		
	Lise	124	12,74	5,12				
	Üniversite ve üstü	49	12,53	4,54				
	Toplam	283	12,36	4,68				

Sesbilgisel/Yazı	Ortaokul ve altı	110	13,43	4,08	1,299	0,274		
	Lise	124	14,19	4,86				
	Üniversite ve üstü	49	14,49	4,21				
	Toplam	283	13,95	4,46				
Kitap	Ortaokul ve altı	110	10,10	3,64	5,054	0,007*	0,035	1-3
	Lise	124	10,62	4,09				2-3
	Üniversite ve üstü	49	12,24	4,21				
	Toplam	283	10,70	4,00				

*p<0,05

Tablo 8’de görüldüğü gibi ailelerin çocuklara sağladığı okuma ve birlikte kitap okuma deneyimlerinde annelerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark bulunmaktadır. Çocuklara ailelerin sunduğu erken okuryazarlık deneyimlerinden okuma [F(2, 280)=37,69] ve birlikte kitap okuma [F(2, 280)=5,05] annelerin eğitim durumuna göre farklılaşmaktadır. Bu anlamlı sonuçların açıkladıkları varyanslar ise okuma alt boyutunda %21, birlikte kitap okuma alt boyutunda ise %3’tür. Gabriel Post Hoc testi sonucunda annesi üniversite ve üstü eğitim almış olan çocuklara okumaya ilişkin evde sunulan deneyimlerin lise düzeyinde eğitim almış annelerinkinden, lise düzeyinde eğitim alanların deneyimlerinin ise ortaokul ve altındakilerden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle annelerin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklara ev ortamında sunulan okuma deneyimleri artmaktadır. Birlikte kitap okuma deneyimlerinde ise üniversite ve üstü eğitim alan annelerin çocuklarına sundukları deneyimlerin diğer gruplardan daha fazla olduğu görülmüştür.

Baba Eğitim Durumu

Alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına sundukları ev erken okuryazarlık deneyimleri ile babanın eğitim durumuna ilişkin ANOVA testi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 9.

Baba Eğitim Durumuna Göre Ev Erken Okuryazarlık Ortamı Puanları ANOVA Sonuçları

Boyut	Eğitim	N	$\bar{X}$	SS	F	p	η^2	Gabriel
Okuma	Ortaokul ve altı	85	18,41	5,09	17,015	0,000*	0,108	1-2
	Lise	137	21,22	5,09				2-3
	Üniversite ve üstü	62	23,31	5,31				
	Toplam	284	20,84	5,42				
Yazma	Ortaokul ve altı	85	12,24	4,55	0,080	0,923		
	Lise	137	12,50	4,84				
	Üniversite ve üstü	62	12,40	4,71				
	Toplam	284	12,40	4,72				
Sesbilgisel/Yazı	Ortaokul ve altı	85	13,78	4,28	0,610	0,544		
	Lise	137	13,77	4,39				
	Üniversite ve üstü	62	14,48	4,87				
	Toplam	284	13,93	4,46				
Kitap	Ortaokul ve altı	85	10,34	3,95	0,724	0,486		
	Lise	137	10,72	3,94				
	Üniversite ve üstü	62	11,15	4,24				
	Toplam	284	10,70	4,00				

*p<0,05

Tablo 9’a göre ailelerin çocuklarına sundukları okuma deneyimlerinde [F(2, 281)=17,01] babaların eğitim durumuna göre anlamlı fark bulunmaktadır. Bu farkın pratikte açıkladığı varyans %10 civarındadır. Gabriel Post Hoc testi üniversite ve üstünde eğitim almış olan babaların olduğu ailelerde

çocuğa sunulan okuma deneyimlerinin lise düzeyinde eğitim alan babalardan ve lise düzeyinde eğitim alan babaların deneyimlerinin ise ortaokul ve altındaki babalardan daha yüksek olduğunu göstermiştir. Başka bir anlatımla babanın eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklara evde sunulan okumaya ilişkin erken okuryazarlık deneyimleri de artmaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına ev ortamında sundukları erken okuryazarlık deneyimleri ile ilgili çeşitli sonuçlara ulaşılmıştır. İlk olarak alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına sesbilgisel ve yazı farkındalığına ilişkin orta düzeyde; okuma, yazma ve birlikte kitap okumaya ilişkin ise yetersiz düzeyde deneyim sundukları görülmüştür. Çocuğuna herhangi bir erken okuryazarlık boyutunda zengin deneyim sunan ailelerin sayısı ise oldukça sınırlıdır. Alanyazında da sosyoekonomik açıdan dezavantajlı koşullarda yaşayan çocukların erken okuryazarlık becerileri açısından risk altında oldukları ve desteğe ihtiyaç duydukları vurgulanmaktadır (Yılmaz Hiğde ve diğerleri, 2020; Ünal, 2021). Söz konusu koşullardaki aileler çocuklarına ev ortamında yeterli erken okuryazarlık deneyimleri sunamamaktadır (Ergül ve diğerleri, 2017). Bu çalışmada ailelerin, çocuklarla yazılı materyal kullanımının ön plana çıktığı üç erken okuryazarlık boyutunda (okuma, yazma ve birlikte kitap okuma) yetersiz deneyim sundukları saptanmıştır. Özen Altınkaynak (2019) ise ailelerin çocuklarla daha çok kitap okuma ve harf öğretimi gibi etkinlikleri yaparken sözcük/ses oyunlarına ilişkin deneyimleri daha az sundukları sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonuçları arasında gözlenen bu farklılık bu çalışmada alt sosyoekonomik katmandaki ailelere odaklanılmasıyla açıklanabilir. Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ailelerin yazılı materyallere erişimi daha sınırlı olup çocuklarına ev ortamında daha az uyarıcı sunulmaktadır (Neumann, 2016). Benzer şekilde, bazı çalışmalar bu çocukların yaşadıkları bölgelerde çeşitli yazılı materyallere erişimlerinin de sınırlı olduğuna işaret etmektedir (Neuman ve Celano, 2001). Bu nedenle alt sosyoekonomik katmanda çocukların kitap gibi yazılı materyallerle etkileşime girme fırsatları yaratılması (Fikrat-Wevers, van Steensel ve Arends, 2021) ve ailenin yaşadığı mahallenin sunduğu olanaklar (Dupere, Leventhal, Crosnoe ve Dion, 2010; Hanson ve diğerleri, 2011) da önemlidir. Ayrıca çocuklara sesbilgisel ve yazı farkındalığı deneyimlerinin orta düzeyde sunulması da alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarını desteklemek için eğitime katılım çabalarına işaret edebilir. Ebeveynlerin, çocuklarının erken okuryazarlık becerilerini desteklemeye yönelik aile eğitimlerinde de sesbilgisel farkındalığa ilişkin konularda bilgilendirilmeyi sıklıkla tercih etmeleri (Harmandar ve Arıkan, 2020) bu becerilere verdikleri önemi göstermektedir. Bu çocukların sadece ev ortamında değil devam ettikleri okulda da erken okuryazarlık deneyimlerinin sınırlı olduğu dikkate alındığında (Arslantaş ve Gök, 2022; Yalçıntaş Sezgin, Ulus ve Aksoy, 2019) pek çok açıdan gelişimsel risk altında oldukları ifade edilebilir.

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına sundukları ev erken okuryazarlık deneyimlerinin farklı alt boyutlarda çeşitli değişkenlere göre farklılaştığı görülmüştür. Özellikle ailelerin sunduğu okumaya ilişkin deneyimler ebeveynlerin eğitim durumuna ve çocuğun; kardeş sayısına, dijital teknolojilerle ilgilenme süresine, daha önce okul öncesi eğitim alma durumuna ve devam ettiği okulun anaokulu veya anasınıflı olmasına göre anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Bazı değişkenler açısından farklılıkların pratikteki öneminin düşük olduğu gözlenirse de ulaşılan bulgular, aileler için erken okuryazarlık konusunda eğitim hizmetleri tasarlanmasında faydalı olacaktır. Anaokuluna giden çocukların aileleri, anasınıflına gidenlere; iki sene ve daha fazla okul öncesi eğitim alanların aileleri daha az eğitim alanlara ve dijital teknolojilerle günde bir saatten az ilgilenenlerin aileleri, daha uzun süre geçiren çocuklarına göre çocuklarına ev ortamında daha fazla okuma deneyimi sunmaktadır. İki'den fazla çocuğu olan ailelerin sundukları deneyimler, daha az çocuğu olanlara kıyasla sınırlı kalmaktadır. Son olarak ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarına sundukları okuma deneyimleri de artmaktadır.

Ailelerin çocuklarına ev ortamında sundukları birlikte kitap okumaya ilişkin deneyimlerin ise çocuğun cinsiyetine, okul öncesi eğitim alma süresine ve anne eğitim durumuna göre farklılaştığı saptanmıştır. Kız çocuğu olan ailelerin sunduğu birlikte kitap okuma deneyimlerinin, erkek çocuğu olanlara göre daha fazla olduğu görülmüştür. Düşük sosyoekonomik koşullarda yaşayan kız çocuklarının kitaba ilişkin tutumlarının erkek çocuklara göre daha olumlu olduğu vurgulanmaktadır

(Akmersin, 2016). Dolayısıyla çocukların kitaba olan ilgileriyle, ebeveynlerin kitap okumaya ilişkin çocuklarına sundukları deneyimlerin ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Çocukları iki sene ve üstü eğitim alan aileler, çocukları daha önce eğitim almamış ailelerden; anne eğitim durumu üniversite ve üstünde olan aileler ise diğer ailelerden daha fazla birlikte kitap okuma deneyimi sunmaktadır. Alt sosyoekonomik katmanda çocukları destekleyici etkinlikleri gerçekleştirenin genellikle anne olduğu düşünüldüğünde (Özbek Ayaz, 2015) bu deneyimlerin anne eğitim durumuna göre değişmesi beklendik bir sonuçtur. Araştırmalar okul öncesi öğretmenlerinin erken okuryazarlığa ilişkin farkındalıklarının düşük olduğu sonucuna ulaşmasına (Çalış ve Feyman Gök, 2022; Kılınççı ve Bayraktar, 2021) rağmen bu araştırmada daha uzun süre okul öncesi eğitim almış olan çocuklara, ebeveynleri tarafından daha çok ev içi deneyim sunulduğu görülmüştür. Bu sonuç alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin, çocukları okula devam ederken çalışma yaprakları, etkinlikler ve kitaplar gibi uyaranlara maruz kalarak farkındalıklarının arttığına ve eğitime katılım sağladıklarına işaret edebilir. Dolayısıyla okul öncesi eğitim sadece çocukların becerilerini geliştirmekle kalmayıp ebeveynleri de çocuklarına sunabilecekleri erken okuryazarlık deneyimleri açısından destekliyor görünmektedir.

Okuma ve kitapla ilgili ev içi deneyimlere ilişkin sonuçlar, alanyazına paralel şekilde (Altıparmak, 2010; Uyanık Aktulun, 2019) alt sosyoekonomik katmanda da ebeveynlerin eğitim düzeyleri arttıkça okuma ve kitap okumaya ilişkin farkındalıklarının arttığına işaret etmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe etkileşimli okuma etkinliklerinin niteliğinin de arttığı düşünüldüğünde (Işıkoğlu Erdoğan, 2016) eğitim düzeyi düşük olan ebeveynlere yönelik eğitim etkinlikleri düzenlenmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir. İkidenden fazla çocuğu olan annelerin kitap okumaya ilişkin daha az olumlu görüşe sahip olduğu vurgulanmaktadır (Arıcı ve Tüfekci Akcan, 2019). Bu araştırmada ise ikiden fazla çocuğu olan alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına sundukları okuma deneyimleri azalmasına rağmen birlikte kitap okuma deneyimlerinde fark bulunmamaktadır. İki araştırmanın sonuçları arasındaki bu fark Ev Erken Okuryazarlık Ölçeği boyutlarının içerdiği maddelerle açıklanabilmektedir. Ölçekte birlikte kitap okuma boyutu, okuma sırasındaki çocuk davranışlarına odaklanırken okuma boyutu ebeveyn görüşleriyle daha çok örtüşmektedir. Ayrıca alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuk sayısından bağımsız olarak kitaba erişimlerinin sınırlı olması da araştırma sonuçları arasındaki farkta etkili olabilir.

Ev ortamındaki yazmaya ilişkin deneyimlerin, kız çocuk sahibi aileler tarafından daha çok sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sesbilgisel ve yazı farkındalığına ilişkin deneyimlerin ise sadece okul öncesi eğitim alma süresine göre farklılaştığı, çocuğu iki sene ve üstünde eğitim alan ailelerin bu deneyimleri daha çok sunduğu görülmüştür. Bu bulguya paralel olarak alanyazında çocukların sesbilgisel (Karaman ve Üstün, 2011) ve yazı (Bayraktar, 2018) farkındalığı becerilerinde cinsiyete ve dijital teknolojilerle ilgilenme süresine göre (Altun, Tantekin Erden ve Snow, 2016) fark olmadığı vurgulanmaktadır. Ev ortamında sunulan yazma ile sesbilgisel ve yazı farkındalığı deneyimlerinde ebeveynlerin eğitim durumlarına göre fark olmaması ise dikkat çekicidir. Bu noktada bazı araştırmalar ailelerin kaygılarına dikkat çekmektedir. Şöyle ki aileler, çocukların yaşının küçüklüğü ya da bazı etkinlikleri okuma yazma öğretimi gibi algılamaları nedeniyle çocuklarına yazı farkındalığına ilişkin deneyimler sunmaktan kaçınmaktadır (Gönen, Yıldız, Bilgen ve Türe Köse, 2022). Bu araştırmanın sonuçlarından farklı olarak bazı araştırmalar annenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların ses (Ergül ve diğ., 2020) ve yazı farkındalığı (Bayraktar, 2018) becerilerinde artış olduğunu bildirmektedir. Bu farklılıklar sosyoekonomik açıdan dezavantajlı annelerin çocuklarına sundukları deneyimleri zenginleştirerek materyallere erişmekte zorlanmalarıyla açıklanabilir. Bu bağlamda halk kütüphanelerinin yaygınlaştırılması ve belediyelerle iş birliği yapılması yoluyla ebeveynlerin zengin materyallere ve farklı eğitim fırsatlarına erişimlerinin sağlanması önerilebilir. Uzun vadede gerçekleştirilebilecek bu tür çalışmaların yanı sıra okul öncesi eğitim kurumları ve öğretmenler de ebeveynleri bu konuda doğrudan destekleyebilirler. Ancak Arslantaş ve Gök (2022) okul öncesi öğretmenlerinin sesbilgisel farkındalığına ilişkin çalışmalarda yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşmışlardır. Bu noktada okul öncesi öğretmenlerinin ses ve yazı farkındalığına ilişkin yeterliliklerinin artırılması ebeveynleri de orta vadede destekleyecek bir öneri olarak sunulabilir.

Özetle, alt sosyoekonomik bağlamda ailelerin çocuklara zengin erken okuryazarlık deneyimleri sunabilmeleri için gerek aileler gerekse kurumlar düzeyinde çeşitli çalışmalara ihtiyaç vardır. Öncelikli

alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin; resimli çocuk kitapları ve çocuk dergileri gibi yazılı materyallere erişimlerinin kolaylaştırılması gerekmektedir. Bunun için ailelerin yaşadığı bölgelerde çocuk kütüphanelerinin açılması, mevcut kütüphanelere çocuk bölümlerinin eklenmesi, gezici kütüphanelerin yaygınlaştırılması ve bu kütüphanelerde ailelere erken okuryazarlık konusunda eğitim verilmesi önerilebilir. Erken okuryazarlık becerilerini destekleme konusunda dijital teknolojinin barındırdığı zengin fırsatlardan da faydalanmak özellikle alt sosyoekonomik katmandan ailelerin çocukları ile daha nitelikli etkileşimler kurmalarına zemin hazırlayabilir. Bunun için öncelikle ebeveynlerin dijital teknolojiyi bir “bakıcı” olarak görmemesi (Aksoy, 2020) ve çocukları bu araçları kullanırken gözetimsiz bırakmaması gerekmektedir. Özellikle alt sosyoekonomik katmandan ailelerin bu teknolojik araçları çocukları ile eğitsel amaçlı olarak kullanmaları desteklenebilir. Bunun için de çocuklara yetişkin eşliğinde zengin erken okuryazarlık uyarıcıları sunan, ebeveynlerin zorlanmadan kullanabilecekleri ve ücretsiz erişebilecekleri yeni mobil uygulamalar geliştirilmesi önerilebilir. Sonuç olarak ailelerin gerek basılı materyallere gerekse dijital teknolojilere erişimini artırmak ev ortamında çocuklara sunacakları erken okuryazarlık deneyimlerini zenginleştirecektir.

Kurumlara yönelik öneriler noktasında da okullara, medya ve idari kuruluşlara çeşitli görevler düşmektedir. Öncelikle sosyoekonomik açıdan dezavantajlı yerleşim yerlerindeki okul öncesi eğitim kurumlarında, eğitimcilerin erken okuryazarlık konusunda farkındalıklarının artması önemlidir. Okul öncesi öğretmenlerinin özellikle yazma ile sesbilgisel ve yazı farkındalığı boyutlarında hizmet içi eğitim programlarına katılarak kendilerini geliştirmeleri önerilebilir. Farkındalığı artan eğitimciler ebeveynleri de eğitimlerle bilgilendirerek erken okuryazarlık deneyimleri sunma konusunda onlara rehberlik edebilirler. Bu bilgilendirme çalışmalarının sadece okul öncesi eğitim kurumlarıyla sınırlı kalmaması ve kitle iletişim araçlarıyla da ebeveynlerin desteklenmesi önemlidir. Bu amaçla televizyon programları yapılabileceği gibi sosyal medya gibi güncel kanallar aracılığıyla da ebeveynler desteklenebilir. Son olarak Aile Sağlığı Merkezleri ya da muhtarlıklar gibi resmî kurumlarla yapılacak iş birlikleriyle alt sosyoekonomik katmandaki ailelere ulaşılarak daha küçük yaşlardan itibaren ailelerin çocuklarına evde zengin erken okuryazarlık deneyimleri sunabileceği çalışmalar yapılabilir.

Son olarak bu çalışmada alt sosyoekonomik katmandaki ailelerin çocuklarına sundukları ev erken okuryazarlık deneyimleri çok yönlü bir bakış açısıyla betimlenmiştir. Ailelerin sesbilgisel ve yazı farkındalığı konusunda çocuklarına orta düzeyde deneyimler sunabilmeleri, yazma ve birlikte kitap okuma deneyimlerinin kız çocukları lehine olması ve okul öncesi eğitim süresinin ev erken okuryazarlık deneyimlerinde fark yaratması, alt sosyoekonomik bağlamda aileler ve çocukları için ayırt edici yetkinlikler ve zenginlikler olarak vurgulanabilir. Bu ailelerin yetkinliklerini ve zenginliklerini daha görünür kılmak noktasında yapılacak yeni araştırmalarda; ev ortamında erken okuryazarlık deneyimlerini daha detaylı belgeleyecek farklı yöntemlere, veri toplama araçlarına ve tekniklerine başvurulabilir. Ayrıca, bu çalışma bir İç Anadolu şehrinin merkez ilçesinden çalışmaya katılanlarla ve çocuğu okul öncesi eğitim alanlarla sınırlı olup gelecek araştırmalarda siyasi, kültürel ve ekonomik açıdan çeşitliliğin yoğun olduğu daha büyük şehirlerde ve çocuğu okul öncesi eğitim almayan ebeveynlerle de çalışılması önerilir.

Araştırma ve Yayın Etiği

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Etik Kurul İzni

Kurul adı= Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu
Karar tarihi= 15/05/2018
Belge sayı numarası= 54380210-050.99

Yazarların Katkı Oranı

Birinci yazarın makaleye katkı oranı %60 iken, ikinci yazarın makaleye katkı oranı %40'tır.

Çıkar Çatışması

Araştırmada yazarlar açısından çıkar çatışması teşkil edebilecek herhangi bir durum ya da ilişki bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Akmersin, B. (2016). *Düşük sosyo-ekonomik düzeyde olan 2. sınıf öğrencilerinin kitap okuma sevgisi ve alışkanlığı kazanmasına etki eden faktörlerin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Aksoy, S. (2020). Akıllı cihazların ebeveynler tarafından çocuk bakımında bir bakıcı olarak kullanılması: Nitel bir araştırma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7(11), 231-243.
- Altıparmak, S. (2010). *Erken çocukluk döneminde ebeveynlerin okuma-yazmaya hazırlık konusundaki görüşleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Altun, D., Tantekin Erden, F., ve Snow, C. E. (2016). Filizlenen okuryazarlık: Okul öncesi dönem ses ve yazı farkındalığı becerilerini besleyen ev-içi kaynakların incelenmesi. Ö. Demirel ve S. Dinçer (Ed.), *Eğitim bilimlerinde yenilikler ve nitelik arayışı* içinde (ss. 505-529). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aram, D. ve Levin, I. (2001). Mother-child joint writing in low SES Sociocultural factors, maternal mediation, and emergent literacy. *Cognitive Development*, 16, 831-852.
- Arıcı, M., ve Tüfekci Akcan, A. (2019). Okul öncesi dönemde anne-çocuk birlikte hikaye kitabı okuma davranışlarının incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 33(1), 100-120.
- Arıkan, A. (2020). Schooling experiences of disadvantaged children in preschool: Attitudes, engagement, and interactions. *Eurasian Journal of Educational Research*, 20(86), 1-24.
- Arıkan, A. (2022). Fark edilmeyen çocukların dünyalarına farklılıklar penceresinden bakış. A. Arıkan (Ed.), *Fark edilmeyen çocuklar* içinde (ss. 1-19). Ankara: Eğiten Kitap.
- Arslantaş, T. ve Gök, B. (2022). Okul öncesi dönem çocuklarının maruz kaldıkları okuryazarlık ortamlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 689-701.
- Bayraktar, V. (2018). Okul öncesi dönem çocuklarının yazı farkındalığı becerilerinin çocuk ve ebeveyn değişkenleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 43(196), 49-65.
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi*. İstanbul: kaknüs yayınları.
- Bracken, S. S. ve Fischel, J. E. (2008). Family reading behavior and early literacy skills in preschool children from low-income backgrounds. *Early Education and Development*, 19(1), 45-67.
- Burgess, S. R., Hecht, S. A. ve Lonigan, C. J. (2002). Relations of the home literacy environment (HLE) to the development of reading-related abilities: A one-year longitudinal study. *Reading Research Quarterly*, 37(4), 408-426.
- Burris, P. W., Phillips, B. M. ve Lonigan, C. J. (2019). Examining the relations of the home literacy environments of families of low SES with children's early literacy skills. *Journal of Education for Students Placed at Risk (JESPAR)*, 24(2), 154-173.
- Coşkun, L. (2023). Çocuğu okul öncesi eğitime devam eden annelerin okuma inancı ve ev erken okuryazarlık ortamlarının demografik değişkenler açısından incelenmesi. *TEBD*, 21(1), 425-452.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Çalış, E. S. ve Feyman Gök, N. (2022). Okul öncesi öğretmenlerinin erken okuryazarlık becerileri ile ilgili görüşleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(64), 175-202.
- Dupere, V., Leventhal, T., Crosnoe, R. ve Dion, E. (2010). Understanding the positive role of neighborhood socioeconomic advantage in achievement: The contribution of the home, child care, and school environments. *Developmental Psychology*, 46(5), 1227-1244.

- Ergül, C., Kılıç Tülü, B., Demir, E., Akoğlu, G., Ökcün-Akçamuş, M. Ç. ve Bahap Kudret, Z. (2020). Anne eğitim düzeyi, sözcük bilgisi ve sesbilgisel farkındalık becerilerinde bir risk faktörü mü?. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 21(4), 711-735.
- Ergül, C., Sarıca, A. D., Akoğlu, G. ve Karaman, G. (2017). The home literacy environments of Turkish kindergarteners: Does SES make a difference? *International Journal of Instruction*, 10(1), 1308-1470.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. (4th ed). London: Sage Publications.
- Fikrat-Wevers, S., van Steensel, R. ve Arends, L. (2021). Effects of family literacy programs on the emergent literacy skills of children from low-SES families: A meta-analysis. *Review of Educational Research*, 91(4), 577-613.
- Gengeç, H., Güldenöglü, B. ve Kargın, T. (2023). Erken okuryazarlık becerileri üzerinde etkili olan değişkenler: Sosyo ekonomik düzey ve ev okuryazarlığı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 57, 252-279.
- Gölcük, M., Okur, Ş. ve Kazak-Berument, S. (2015). Düşük sosyoekonomik düzeydeki çocukların alıcı dil ve hikâye anlama becerilerini geliştirmeye yönelik kitap okuma müdahale programı. *Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale"* (ss. 89-96). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Kültür Merkezi.
- Gönen, M. S., Yıldız, E., Bilgen, Z. ve Türe Köse, H. B. (2022). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin okuryazarlık durumları: Karma yöntem çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 10(1), 32-59.
- Hanson, M. J., Miller, A. D., Diamond, K., Odom, S., Lieber, J., Butera, G., . . . Fleming, K. (2011). Neighborhood community risk influences on preschool children's development and school readiness. *Infants ve Young Children*, 24(1), 87-100.
- Harmandar, D. (2019). *Okulöncesi dönemde ailelerin erken okuryazarlığa ilişkin farkındalıkları ve dil destek çalışmalarına yönelik tercihleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Harmandar Ergül, D. (2022). Dezavantajlı çocuklar ve uyum sorunları. T. Oral (Ed.), *Yaşam Dönemleri ve uyum sorunları* içinde (ss. 309-357). Ankara: Eğiten Kitap.
- Harmandar, D. ve Arıkan, A. (2020). Erken okuryazarlık becerilerine yönelik dil destek çalışmalarında ailelerin tercihleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1183-1203.
- Işıkoğlu Erdoğan, N. (2016). Erken çocukluk döneminde çocuk-ebeveyn birlikte okuma etkinliklerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3), 1071-1086.
- İşlek, S. (2021). *Sosyoekonomik düzey açısından risk altında olan çocuklarda paylaşımlı kitap okuma: Ebeveyn uygulamalı erken okuryazarlık müdahalesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karaman, G. ve Üstün, E. (2011). Anasınıfına devam eden çocukların fonolojik duyarlılıklarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 267-278.
- Kılınçcı, E. ve Bayraktar, A. (2021). Okul öncesi sınıflarındaki erken okuryazarlık materyalleri ve öğretmen uygulamaları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 11(1), 447-478.
- Lee, J. A. ve Otaiba, S. A. (2015). Socioeconomic and gender group differences in early literacy skills: a multiple-group confirmatory factor analysis approach. *Educational Research and Evaluation*, 21(1), 40-59.
- Mendive, S., Lara, M. M., Aldoney, D., Perez, J. C. ve Pezoa, J. P. (2020). Home language and literacy environments and early literacy trajectories of low-socioeconomic status Chilean children. *Child Development*, 91(6), 2042-2062.
- Mendive, S., Lissi, M. R., Bakeman, R. ve Reyes, A. (2017). Beyond mother education: Maternal practices as predictors of early literacy development in Chilean children from low-SES households. *Early Education and Development*, 28(2), 167-181.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook (2nd edition)*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Neuman, S. B. ve Celano, D. (2001). Access to print in low-income and middle-income communities: An ecological study of four neighborhoods. *Reading Research Quarterly*, 36(1), 8-26.

- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal araştırma yöntemleri*. Ankara: Yayın Odası.
- Neumann, M. M. (2016). A socioeconomic comparison of emergent literacy and home literacy in Australian preschoolers. *European Early Childhood Education Research Journal*, 24(4), 555-566.
- Özbek Ayaz, C. (2015). *Ailelerin okul öncesi dönemdeki çocuklarının okuryazarlık becerilerini desteklemek için kullandıkları okuryazarlık uygulamalarının incelenmesi: Tekirdağ ili örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Özen Altinkaynak, Ş. (2019). Annelerin okuma yazmaya hazırlık sürecine ilişkin görüşleri. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 98-116.
- Pallant, J. (2016). *SPSS kullanma kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sarıca, A. D., Ergül, C., Akoğlu, G., Deniz, K. Z., Karaman, G., Bahap-Kudret, Z. ve Tufan, M. (2014). The reliability and validity of the Home Early Literacy Environment Questionnaire. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6(2), 444-459.
- Storch, S. A. ve Whitehurst, G. J. (2001). The role of family and home in the literacy development of children from low-income backgrounds. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 92, 53-71.
- Tabachnik, B. G. ve Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Uyanık Aktulun, Ö. (2019). 60-72 aylık çocukların erken akademik ve dil becerilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Studies*, 14(1), 775-797.
- Ünal, Ş. (2021). *Sosyoekonomik açıdan dezavantajlı bölgede yaşayan çocukların anlatı becerileri ile erken okuryazarlık becerilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Weigel, D. J., Martin, S. S. ve Lowman, J. L. (2017). Assessing the early literacy skills of toddlers: the development of four foundational measures. *Early Child Development and Care*, 187(3-4), 744-755.
- Whitehurst, G. J. ve Lonigan, C. J. (1998). Child development and emergent literacy. *Child Development*, 69, 848-872.
- Yalçıntaş Sezgin, E., Ulus, L. ve Aksoy, A. B. (2019). Okul öncesi eğitim öğretmenlerinin erken okur yazarlıkla ilgili sınıf içi uygulamalarının incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 1128-1146.
- Yılmaz Hiğde, A., Baştuğ, M. ve Cihan, H. (2020). Okul öncesi dönem ebeveynlerinin ev okuryazarlığı yaşantılarının incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 628-645.

Extended Abstract

Introduction

Early literacy skills start to develop from infancy, and they form the basis for children's academic success in the following years. The experiences offered to children at home are extremely important in supporting these skills and are indicators of the home early literacy environment. The resources provided to children in the home environment and parental characteristics that are determinant in their provision are referred to as the home early literacy environment (Burgess et al., 2002). It is known that every child has a different home environment and cannot develop these skills at the same rate. Especially children in socioeconomically disadvantaged families have limited early literacy experiences at home (Coşkun, 2023; Özbek Ayaz, 2015). However, studies focusing on children and families from socioeconomically disadvantaged backgrounds are still limited. Most importantly many of the studies adopt a deficiency perspective that focuses on what families cannot do due to socioeconomic limitations. There is a need for more inclusive studies emphasizing the strengths and assets of families in disadvantaged contexts (Arıkan, 2022). Moreover, the socioeconomic status of participants is generally determined by the income level of the family or by the neighborhood characteristics. While these variables are important in defining socioeconomic disadvantage, we need more variables to determine the socioeconomic status of families. It requires consideration of different variables such as education, occupation, and income. Based on such background, this study aims to

describe the home early literacy experiences offered by families from low socioeconomic backgrounds to their children. The socioeconomic background is named as socioeconomic stratum and it is defined comprehensively in the study by including such variables as the mother's employment status, parents' occupations, frequency of annual vacation, and the neighborhood where the child attends school.

Method

Using data from the master's thesis research employing a quantitative survey design, this study focuses on the home early literacy environment provided by families to preschool children from lower socioeconomic backgrounds. The population of the study included parents of 2496 children aged 5-6 years. The participants consisted of 640 parents reached through cluster sampling and convenience sampling. In this study, data collected from 286 parents in the lower socioeconomic stratum were used. The socioeconomic stratum was determined by applying cluster analysis to several variables.

Home Early Literacy Environment Questionnaire and the Demographic Information Form were used as the data collection instruments. The Home Early Literacy Environment Questionnaire measures the early literacy experiences at home environment (Sarica et al., 2014). It consists of 23 items and four dimensions titled Reading (8 items), Writing (5 items), Phonological and Print Awareness (6 items), and Shared Book Reading (4 items). In addition, the norm values for each dimension exist to evaluate the literacy experiences as "weak", "moderate" and "rich". The demographic information form includes variables such as neighborhood, parental occupation, and questions about the child's gender, type of institution attended, and duration of preschool education.

The data collection process was completed in seven weeks after obtaining permission from the University Ethics Committee and the Ministry of National Education. The researcher visited the schools and conveyed the data collection tools to the parents via teachers. The data analysis included the normal distribution tests, t-test, Mann-Whitney U test, ANOVA test, and calculation of effect sizes.

Result and Discussion

The families from socioeconomically disadvantaged backgrounds offered home early literacy experiences that were moderate in the phonological and print awareness dimension; and weak in the reading, writing, and shared book reading dimensions. The number of families offering rich experiences to their children in any early literacy dimension was limited. The fact that families offered a weak level of experience, especially in early literacy dimensions that required written materials can be explained by the fact that they had less access to these resources due to reasons such as lack of income (Neumann, 2016). Additionally, the moderate provision of phonological and print awareness experiences may indicate the efforts of the families' involvement in their children's education. Considering that early literacy experiences are also limited in schools in lower socioeconomic neighborhoods (Arslantaş & Gök, 2022), children may be at risk in terms of early literacy skills.

Home early literacy experiences related to reading offered by families increased as the educational level of the parents and the duration of the child's preschool education increased, and such experiences decreased as the number of siblings increased. In addition, children who attended kindergarten and those using digital technologies less than an hour were offered more reading experiences at home. On the other hand, experiences in the dimension of shared book reading were more likely to be offered to girls and children with two or more years of preschool education, and children of mothers with a university degree or more. In fact, some studies note that the attitudes of girls from low socioeconomic backgrounds towards books are more positive compared to boys (Akmersin, 2016). Therefore, the interest of girls in books may also be associated with the experiences parents provide in reading. The finding that parents with higher levels of education offered more experiences to their children is also in line with the literature (Altıparmak, 2010; Uyanık Aktulun, 2019).

The results of the study indicated that the literacy experiences related to writing provided in the environment were more likely to be offered to girls. Also, phonological and print awareness experiences were offered more by the families of children who received preschool education for two years or more. Although the relationship between mother's education level and children's phonological (Ergül et al., 2020) and print awareness (Bayraktar, 2018) skills have been revealed in the

literature, it is noteworthy that no difference was found in these early literacy dimensions according to parents' education level. These findings can be explained by the socioeconomic disadvantaged mothers' struggles to access materials supporting the home early literacy experiences.

Based on these results, it is possible to list some suggestions for enriching home early literacy experiences for children in lower socioeconomic contexts. First, access to written materials such as children's books should be facilitated for families with lower socioeconomic backgrounds. For this purpose, children's libraries in poor neighborhoods should be established, mobile libraries can be expanded, and education sessions can be provided in libraries to raise awareness among families about offering early literacy skills at home. Free mobile applications for supporting early literacy skills can be offered to families to benefit from digital technologies with their children. Trainings about early literacy can be organized to increase the awareness of preschool teachers, especially in writing and phonological and print awareness. With increased awareness through these trainings, preschool teachers can then guide families in providing rich early literacy experiences to their children at home.

In this study, the home early literacy experiences offered by families in the lower socioeconomic stratum were described. The ability of families to offer their children moderate experiences in phonological and print awareness, the experiences of shared book reading being in favor of girls, and the duration of the preschool education making a difference in home early literacy experiences can be emphasized as distinctive strengths and assets for families living in disadvantaged socioeconomic contexts. Future studies can use different methods, data collection tools, and techniques in documenting early literacy experiences at home to increase the visibility of these families' strengths and assets. Finally, this study was limited to the parent participants from a district of a Central Anatolian city and to those whose children received preschool education. Therefore, studies can be conducted in larger cities with higher levels of political, cultural, and economic diversity and with parents whose children have not received preschool education.

Ekler

Ek-1. Demografik Değişkenlere Göre Sosyoekonomik Katmanların Dağılımı

Demografik Değişkenler		Sosyoekonomik Katman					
		Alt		Orta		Üst	
		f	%	f	%	f	%
Okul türü	Devlet	258	59,6	175	40,4	0	0
	Özel	28	13,5	29	14,0	150	72,5
Okulun bulunduğu mahalle	Alt	84	66,7	42	33,3	0	0
	Orta	187	50,3	162	43,5	23	6,2
	Üst	15	10,6	0	0	127	89,4
Anne eğitim durumu	Okuryazar	3	100,0	0	0	0	0
	İlkokul	52	85,2	9	14,8	0	0
	Ortaokul	55	77,5	16	22,5	0	0
	Lise	124	63,3	66	33,7	6	3,1
	Üniversite	48	19,0	100	39,7	104	41,3
	Yüksek lisans	1	2,6	11	28,2	27	69,2
	Doktora	0	0	0	0	13	100,0
Baba eğitim durumu	Okuryazar	1	100,0	0	0	0	0
	İlkokul	29	80,6	7	19,4	0	0
	Ortaokul	55	76,4	16	22,2	1	1,4
	Lise	137	57,1	95	39,6	8	3,3
	Üniversite	58	24,5	74	31,2	105	44,3
	Yüksek lisans	4	11,4	7	20,0	24	68,6
Anne çalışma durumu	Çalışan	0	0	190	59,4	130	40,6
	Çalışmayan	286	89,4	14	4,4	20	6,3
Aylık gelir	0-2000 TL	124	89,2	15	10,8	0	0
	2001-3200 TL	85	62,5	48	35,3	3	2,2
	3201-5500 TL	44	32,1	78	56,9	15	10,9
	5501-8000 TL	13	13,1	37	37,4	49	49,5
	8001-11000 TL	4	7,4	12	22,2	38	70,4
	11001-14500 TL	2	6,7	4	13,3	24	80,0
	14501 TL ve üzeri	0	0	3	14,3	18	85,7
Şehir dışı tatil sayısı	0	98	74,2	29	22,0	5	3,8
	1	132	47,5	98	35,3	48	17,3
	2	39	28,1	50	36,0	50	36,0
	3	11	21,2	17	32,7	24	46,2
	4	5	23,8	6	28,6	10	47,6
	5 ve üzeri	1	5,6	4	22,2	13	72,2
Yurt dışı tatil sayısı	0	280	49,1	196	34,4	94	16,5
	1	6	10,7	8	14,3	42	75,0
	2	0	0	0	0	14	100,0
Ebeveyn meslekleri	Anne+baba çalışmıyor	22	19,5	85	75,2	6	5,3
	Ev hanımı+çalışan baba	258	97,7	2	0,8	4	1,5
	Anne prof+baba işsiz	3	7,7	27	69,2	9	23,1
	Anne diğer+çalışan baba	3	7,7	27	69,2	9	23,1
	Anne prof+baba işsiz	3	1,3	90	40,2	131	58,5
	Anne prof+çalışan baba	3	1,3	90	40,2	131	58,5
Toplam		286	44,7	204	31,9	150	23,4